

Kwaliteitsankers

Inleiding

Elke rekenkamer is onafhankelijk en bepaalt grotendeels zelf hoe ze haar werk aanpakt. Ze kan zo aansluiten bij wat in haar gemeente/provincie/waterschap nodig is. Natuurlijk moeten rekenkamers wel *goed* werken en *goed* werk leveren.

Maar wat is nou dat *goed*? Wat zijn minimale kwaliteitseisen voor rekenkamers? Wat is de ondergrens qua kwaliteit, waar je niet onder wilt of mag zakken? Of positiever: welke set kwaliteitsankers vormt de basis van waaruit je werkt als rekenkamer?

Doel

De vereniging heeft kwaliteitsankers ontwikkeld waarmee *alle* rekenkamers de basis aantoonbaar op orde (kunnen) hebben. Rekenkamers stellen eisen aan de kwaliteit van het openbaar bestuur. Daarom is het belangrijk dat zelf ook professioneel werken. Met deze set ankers kunnen we als rekenkamers steviger werken. Ze vormen geen keurslijf of certificaat, maar een checklist waarmee rekenkamers zichzelf en elkaar kunnen helpen om basiskwaliteit te leveren. De Vereniging van Rekenkamers gaat haar leden op die belangrijke punten waar nodig extra hulp bieden.

De ankers kunnen op zichzelf staan, of worden benut voor een (update van) een – verder uitgewerkt - eigen kwaliteitsdocument van de rekenkamer. De ankers richten zich op zaken die echt nodig zijn. Ze bieden houvast en een basis. Rekenkamers die meer willen, kunnen daarvoor inspiratie putten uit het Handboek en het Rekenkamerkompas.

De ankers bieden alleen echt houvast alleen als jouw rekenkamer er zowel formeel als feitelijk aan voldoet. Ze werken niet als je ze enkel op papier op orde hebt, zonder er in de praktijk naar te werken. Daarom is het goed om de ankers als rekenkamer ook openbaar te maken, zodat je daar aanspreekbaar op bent.

Totstandkoming

Over wat nou cruciale kwaliteitseisen – kwaliteitsankers - zijn spraken Etienne Lemmens en Vincent van Stipdonk de afgelopen tijd met veel (leden en ondersteuners van) rekenkamers. Ze hebben hierover ook discussies gevoerd met Rekenkamergroepen/-kringen in Twente, Brabant, Gelderland, Overijssel, Utrecht, de Randstad, de Noordelijke Provincies en met de G4+1 en het Ontwikkelteam VvR. En zij ontvingen input via vragenlijsten (op VvR-congres november 2025 en via website/nieuwsbrief). Ook bekeken ze beschikbare kwaliteitsdocumenten van rekenkamers, in het bijzonder het Kwaliteitshandvest van de G4+1.

Uit al deze informatie kwamen uiteindelijk duidelijke rode draden. De oogst is bijeengeraapt en ingedikt tot een eerste concept-set ankers. Deze zijn voorgelegd aan alle mensen met wie is gesproken en ook via de nieuwsbrief aan alle leden van de VvR. Daaruit kwamen diverse reacties en suggesties. Op basis daarvan is deze versie opgesteld.

Kwaliteitsankers voor rekenkamers

1. Basis is geregeld

De rekenkamer hanteert duidelijke regels en regelingen, maakt die openbaar en werkt daarnaar. Denk aan een verordening, reglement van orde, onderzoeksprotocol, selectiecriteria voor onderzoek, klachten- en bezwaarregeling, archiefbeheer, informatiebeveiliging, gedragscode, jaarverslag, (uitwerkingen van) kwaliteitsankers. Kortom: de elementaire infrastructuur die voor een publiek orgaan openbaar en niet-onderhandelbaar is. En uiteraard houdt de rekenkamer zich aan de wet.

2. Heldere, onafhankelijke, integere en positief-kritische positie

Leden leggen de eed/gelofte af en maken hun nevenfuncties openbaar. Er is geen verstrengeling met politiek of bestuur (onverenigbaarheid van functies is besproken en vastgelegd). Leden en ondersteuning hebben geen persoonlijk belang bij onderzoek en gaan zorgvuldig om met (vertrouwelijke) informatie. De rekenkamer werkt onafhankelijk, positief-kritisch en zoekt verbetermogelijkheden.

3. Gemengde samenstelling

De leden hebben aanvullende profielen, en beschikken samen over kennis van overheden en verschillende beleidsdomeinen, communicatie- en onderzoeksvaardigheden en politiek-bestuurlijke sensitiviteit.

4. Actieve leden

Alle leden besteden actief tijd aan het rekenkamerwerk en aan de relaties in de rekenkamer. Gezamenlijk sturen zij er op dat de rekenkamer goede relaties onderhoudt met volksvertegenwoordiging, griffie, college/DB en organisatie.

5. Volwaardige ondersteuning

De ondersteuning heeft voldoende uren en ervaring, affiniteit met onderzoek en politiek-bestuurlijke sensitiviteit. De ondersteuning is in staat om verbindingen te leggen tussen rekenkamer en volksvertegenwoordiging, griffie, college/DB, organisatie en eventuele onderzoeksbureaus. De rekenkamer heeft invloed op de keuze van de ondersteuning.

6. Open en veilige teamcultuur

Leden en ondersteuning van de rekenkamer zorgen samen voor heldere interne werkafspraken, veilige ruimte voor interne tegenspraak, persoonlijke aandacht voor de onderlinge relaties, en personeelszorg voor de ondersteuning. De rekenkamer spreekt naar buiten toe met één stem.

7. Goede werkrelatie met de volksvertegenwoordiging (raad/AB/PS)

De rekenkamer is er voor de gemeente/de provincie/het waterschap. Cruciaal is een goede werkrelatie met de volksvertegenwoordiging. Vanuit een onafhankelijke positie werkt de rekenkamer aan draagvlak, (wederzijds) respect en betrokkenheid van de volksvertegenwoordiging bij onderzoeken en bij behandeling van aanbevelingen, onder meer via een goede relatie met de griffie.

8. Constructieve verbinding met college/DB en organisatie

De rekenkamer werkt niet vanuit een ivoren toren, maar zorgt vanuit een onafhankelijke positie waar mogelijk voor verbinding met college/DB en organisatie, bijvoorbeeld met een startbijeenkomst, open samenwerking en professionele omgang met de onderzochte organisatie(s).

9. Passend budget en vergoeding

Budget en vergoeding staan in verhouding tot de opgave van de rekenkamer en maken goed onderzoek en een passende tijdsinzet van leden en ondersteuning mogelijk. De rekenkamer onderbouwt wat daarvoor het benodigde jaarbudget moet zijn en zet er op in dat de volksvertegenwoordiging (raad/AB/PS), na overleg, de rekenkamer de nodige middelen ter beschikking stelt voor haar werk.

10. Navolgbare onderzoekskeuze gericht op toegevoegde waarde

De gekozen onderzoeken zijn relevant voor de gemeente/het waterschap/de provincie en bieden toegevoegde waarde. De selectiecriteria en gemaakte keuzen voor onderzoeken zijn vastgelegd, navolgbaar en openbaar.

11. Navolgbare vormgeving en uitvoering van onderzoek

Het onderzoek wordt goed vormgegeven en uitgevoerd, onder meer door begrijpelijke onderzoeksvragen, duidelijkheid over de aard van het onderzoek (bijvoorbeeld beschrijvend, agenderend of oordelend), passende methoden (bijvoorbeeld triangulatie) en bij uitbesteding: goed opdrachtgeverschap én een deskundig onderzoeksbureau. Conclusies volgen aantoonbaar uit bevindingen, eventuele oordelen zijn gebaseerd op heldere normen, en aanbevelingen zijn uitvoerbaar en geadresseerd.

12. Zorgvuldig feitelijk en bestuurlijk wederhoor

Feitelijk en bestuurlijk wederhoor zijn geborgd in een duidelijke procedure en worden tijdig en transparant toegepast. De rekenkamer geeft aan hoe het wederhoor is verwerkt.

13. Vindbaar, zichtbaar en toegankelijk

Rekenkamerproducten zijn openbaar en vindbaar en hanteren begrijpelijke taal voor de doelgroep. Ook de rekenkamer is vindbaar en toegankelijk (online en offline).

14. Evaluatie en lerend vermogen

Elk rekenkameronderzoek wordt geëvalueerd. Ook de rekenkamer zelf wordt periodiek geëvalueerd. De rekenkamer benut de lessen uit alle evaluaties en staat zichtbaar open voor feedback.